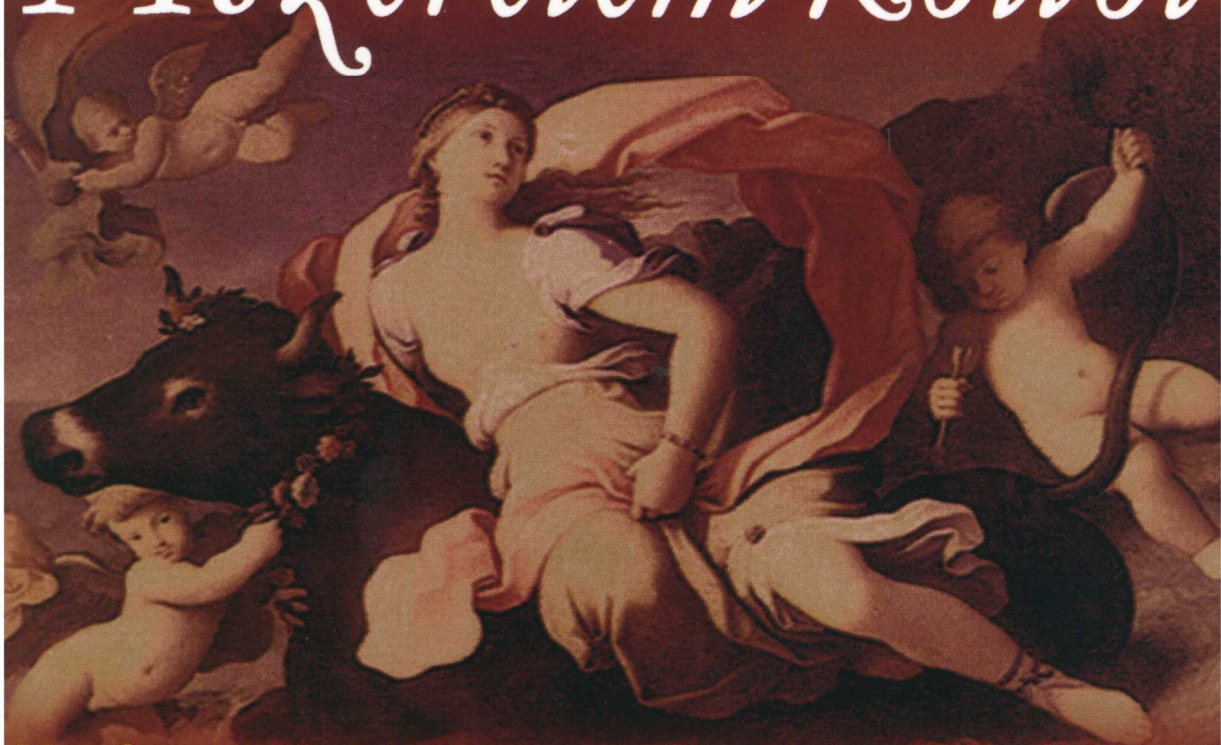

A szerelem költői

Konferencia Balassi Bálint születésének ötödfélszázadik,
Gyöngyösi István halálának háromszázadik évfordulóján

Sárospatak, 2004. május 26–29.

A szerelem költői

Konferencia Balassi Bálint születésének
ötödfélszázadik,
Gyöngyösi István halálának háromszázadik
évfordulóján

Sárospatak, 2004. május 26–29.

Balassi
EMLEKÉV
2004

HETEDIK,

Morgai Kata nevére, az „Fejemet nincsen már” nótájára

Mondják jövendölők bizonynal énnékem,
Hogy születésemben Venus megkért engem
Arra, hogy csak magának szolgáltasson vélem.

Olyha, mintha hinném enmagam is ez szót,
Mert látom, hogy Venus kíván nékem sok jót,
Szerelmimben mert gyakran hoz énnékem hasznot.

Reám eleitől fogva gondot viselt,
Mint fogadott fiát, erkölcsemben kedvelt,
Látván természetemet, jól magához nevelt.

Gyakran szerelmimben most is szerencsésít,
Én jó szerencsémre utat nyitván nódít
Arra, mert szolgálatom esik kedve szerint.

Azminthogy mostan is megajándékoza,
Rabul egy szép szüzet én kezemben ada,
Mondván: Szolgálatodnak ez is egy jutalma.

Ily szép, mint ez, akkor sem volt ő maga is,
Hogy néki ítélte aranyalmát Paris,
De ilyen kívánt lenni, ha istenasszony is.

Kívánván szépségét irigykedik rea,
Hogy nálánál szebbnek ítéljem, azt bánja;
Ha meg nem őrzöm, tőlem elveszti, azt mondja.

Adta szép rabomnak mert olyan szép színe,
Mint rubint gyémánttal miként illik egybe,
Vagy fejr liliommal ha rózsát fogsz eszve.

Több szép szüzek között lévén oly tettetes,
Mint csillagok között telihold mely fényes;
Mint mennyei seregnek, éneklése édes.

Az csak vétek benne, hogy ilyen tudatlan;
De medgyek, ha látom, mely igen ártatlan?
Mód nélkül tekint reám, tréfál minduntalan.

Mit mondjak felőle többet, én nem tudom,
Mert minden szépségnek jelit rajta látom,
Légyen fottig jó hozzám, én csak azt kívánom.

„1554: Lett Balassa Bálint, 20 octobris 9 órakor, délelőtt,
szombat napon Zólyomba”
(Balassi András feljegyzése családi bibliájában)

Balassi művészetének kulcsát szerelmi verseiben kell keresnünk, emberi és költői fejlődését elsősorban a szerelmi költemények vizsgálata alapján kell feltárnunk és értékelnünk. Nem csökken ezzel vitézi és istenes énekeinek jelentősége, sőt ezek igazi helyét is éppen így tudjuk majd kijelölni költészetében. Vallásos versei ugyanis jórészt szerelmi lírájának a függvényei, olykor ellenpólusai, a szerelemtől való menekülés eszközei, s vitézi témájú költészete is a szerelmi poézisból, s részben az istenesből bontakozik ki. Már költői pályája kezdetén eljegyezte magát a szerelemmel – erről vallanak legkorábbi versei. Ezek egyike szerint Venus már születésekor szolgálatába fogadta őt és – írja – „Mint fogadott fiát, erkölcsemben kedvelt, Látván természetemet, jól magához nevelt.” [...]

A verekedő, vásárütő, erőszakoskodó, lóért lányokat cserélő, fiatal főúrból az a költő lett, aki a tökéletes szépség és a tökéletes emberi harmónia eszményét űzte, kereste, mint Don Quijote Dulcineát. A szebb élet kulcsát, mindannak ellenkezőjét, mint amibe beleszületett és amiben benne élt: a szerelemben látta. Számára a szerelem nem az ördög kísértéseinek az eszköze, hanem minden szépnek és jónak a forrása, amely nemesít, bátorít, józanságra szoktat, „mely indulat az ifjú embernek gyakorta sok jóknak oka”. Ennek a felemelő „indulat”-nak a szolgálatába állította magát, szerelmi versek írása közben vált nagy költővé, a szerelem ürügyén tudta a legtöbbet kifejezni kora és a reneszánsz lényegéből. [...]

Balassi Bálint a szerelem fogalmához kapcsolta élete legszebb vágyait és eszményeit, a szerelemtől írva vált halhatatlan költővé. Lengyelországba távozva ennek a szerelem-központú életnek akart végleg búcsút mondani, s mivel költészetének fő ihletője éppen a szerelem volt, befejezettnek hitte költői pályafutását is.

KLANICZAY TIBOR: *A szerelem költője* (1961)

Márssal társolkodó Murányi Venus (I, 157–164.)

Az szerelem előtt nincs, ki elbújhasson,
S ennek erejével s tüzével bírhasson,
Ellene bár erős bástyákat állasson,
Nincs oly erő, azkin ez bé ne hághasson.

Hatalmas mindenben, s holdul néki sok nép,
Azt ostromlja pedig inkább, ki erős s szép,
Roppant városokat s várakat öszvetép,
Ennek hatalmátúl volt-é valaki ép?

Szárnya, tüze, nyila van az szerelemnek,
Gyors, erős s haragos, nem enged senkinek,
Széles e világon nagy hatalma ennek,
Nem állhat ellene senki erejének.

Ha szaladsz előtte, elér szárnyaival,
Ha ellene állasz, meggyőz nyilaival,
Mint az prédáló tűz, úgy jár lángjaival,
Az egek sem bírnak ennek hatalmival.

Jupitert az égből hánszor le nem vontá,
Földön járva, szívét mire nem nem hajtotta,
Itt bikává, amott sassá változtatta,
Holott pásztor-, holott kos-képben jártatta.

Phaebussal s Plutóval bánt hasonlóképpen,
Ezek személyét is formálta sokképpen.
Ki számlálhatná meg azokat mind éppen,
Az szerelem kiket hordozott miképpen?

Sok erősségeket, kiket egybenrontott,
Sok szép asszonyokat, melyeket meghajtott,
Ifjakot s szüzeket, kiket föllobbantott;
Előbb lemegy az Nap, mint írjam számokat.

Meggyőzi falait azért Muránnak is,
Megholdítja szívét az Máriának is,
Bár Marpesus-hegyi ércek volnának is,
Enged keménségek ennek azoknak is.

Zrínyi a *főnségre* irányzott művével; Gyöngyösi csak a kellemre. Már választott tárgya: mindig és mindenütt a *szerelm*: eléggé bizonyítja állításomat. Gyöngyösi a szerelm költője. Murányban ez a mozgató hatalom; Kemény Jánosban ez foglal el legnagyobb részt. Amaz ókori regény, a Chariklia, melyet Gyöngyösi már aggkorában nem röstellt átdolgozni, ezen fordul le; tankölteménye a Cupido, szerelmi csáb gyógyszer akar lenni, de maga is oly csábos gyógyszer, hogy a költő jónak látta művét kéziratban megtisztogatni utólag. Ha a „Daedalus temploma” övé, ebben Ariadne, de kivált Pasiphaë szerelme túlságosan is mellettem bizonyít: úgy hogy méltó vezekléssel fordítja a költő a „Rózsakoszorú”-ban földi szerelmeit amaz égire, a szűz anyához s kereszten függő istenséghez.

[...] Gyöngyösi magába szedi a hagyományt, vérévé teszi, áthasonítja; az egykorú olvasó feltalálja benne mindazt, ami elődeiben tetszik és még valamit, mely a költő egyéni sajátja; régít és újat: a hűséget ahhoz, a szabadságot ebben. [...] Zrínyi megelőzte korát, de nem hatott rá; Gyöngyösi megtalálta a magáét és előbbvitte.

Gyöngyösi a megénekelt tények újdonsága, kalandossága, történeti hűsége által gerjesztett érdeken kívül úgy hatott korára, mint lyrai költő. Az általános érzelemnek adott alanyi kifejezést, oly melegen, mint előtte kevés, oly hangzatos formákban, mint előtte senki. Midőn tulajdonképp az irodalomban lyrai költés alig, – mondhatni nem is volt: ő elbeszélés álarcában a lyra hiányát pótolta.

ARANY JÁNOS: *Gyöngyösi István* (1863)

JULIA. Csak héában, héában hányod az borsót az falra, csak héában hegedölsz az malomban, mert nem szeretem sem most, sem ezután; hiszem, érted immár.

BRISEIDA. Nem tudom, mi vagy ez három közül: Kegyetlen-é vagy istentelen, vagy talám az szégyentől rettegsz, s abban nem mérsz szerelemben élni? Annak módját leljük! Ez széles világ tudja, hogy még az mennybéli Jupiter is forgott szerelemben. Szeretője kedvéért néha bikává, s néha aranyesővé, s néha emez-amazzá túnt.

JULIA. Óh, lám, ugyan megkeserítel! Te az szerelmet beszéled nékem, én pedig tudom régen, mi úzó, mert sok ideje immár, hogy sok keserves nyilait hordozom szívemben! Régen esmérem immár súlyos voltát az átkozottnak! Most sem egyébért lakom az erdőben, hanem hogy híven és igazán szeretek, s fogadásomban tökéletesen megállok, míg élek!

(Balassi Bálint: *Szép magyar komédia*, Actus II., scena II.)

* * *

Europe mindjárt virágot szaggatja,
Kötött bokrétáját ottan néki nyújtja,
Nem tudja, mely csalárd bika csalogatja,
Virágát és kezét aki nyalogatja.

E bika Jupiter, s igen fohászcodik,
Mint ragadhassa el, azon gondolkodik,
Szűz előtt végtére földre lerakodik,
Europe felül s reátakarodik.

Csak gyengén Jupiter magát megmozdítja,
Tenger felé mindjárt járását fordítja,
De lábát mentiben lassan rakogatja,
Partról a tengerbe magát bocsátgatja.

Már a vízben vagyon, ott megrugaszkodik.
Szarvában jobb kézzel leány ragaszkodik,
Mít tégyen, nem tudja, csak búsul, hánkódik,
Az elhagyott partra nézvén sivalkodik.

Egy szigetben immár leánnyal érkezett,
Ily rút bika-képet ahol levetkezett,
Minden fáradságról mindjárt felejtkezett,
Biztatván a szüzet, melléje férkezett.

(Gyöngyösi István: *Daedalus temploma*, II, 9–12)

A konferenciát rendezi

A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének
Reneszánsz Osztálya (Budapest) és
az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
Magyar Irodalomtörténeti Intézetének (Budapest), valamint
a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának,
a Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának,
a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának,
a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának,
a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Karának (Budapest)
Régi Magyar Irodalomtörténeti Tanszéke, továbbá
a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának (Piliscsaba)
Irodalomtudományi Intézete
és Sárospatak Város Önkormányzata

Előkészítő Bizottság

Jankovics József (Budapest, MTA ITI) elnök

Szentmártoni Szabó Géza (Budapest, ELTE BTK) tudományos titkár

Sántha Teréz (Budapest, MTA ITI) szervezőtitkár

Czira Ferencné (Budapest, MTA ITI) gazdasági vezető

Bitskey István (Debrecen, DTE BTK)

Font Zsuzsanna (Szeged, SZTE BTK)

Hargittay Emil (Piliscsaba, PPKE BTK)

Heltai János (Miskolc, ME BTK)

Jankovits László (Pécs, PTE BTK)

Kőszeghy Péter (Budapest, MTA ITI)

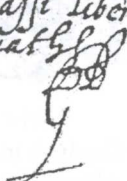
Horváth Iván (Budapest, ELTE BTK)

Szabó András (Budapest, KRE BTK)

Jósvainé Dankó Katalin (Sárospatak, Rákóczi Ferenc Múzeum)

Donkó József (Sárospatak Város Önkormányzata)

A konferencia támogatói

*Valentinus Balassi Liber Baro
in Gyarmath*

A konferencia támogatói

Balassi Kiadó
Magyar Tudományos Akadémia,
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Évfordulók Titkársága,
Sárospatak Város Önkormányzata
Tokaj-Oremus Szőlőbirtok és Pincészet

A konferencia színhelye

SÁROSPATAK,
Rákóczi-vár, a Vöröstorony lovagterme
(Szent Erzsébet u. 19.)

A regisztrálás 2004. május 26-án déli 12 órától délután 4 óráig tart.

Venus. Ötödik planéta, szerelem csillagának mondatik, természet szerint hideg és nedves.
Jegyzője a világi vigasságnak, éneklésnek, mindenféle hegedű-, trombita-, sípszónak,
drága ékességnek és cifrának; övé a zöld szín és zsályaszag.
Pénteknek és hétfő éjnek csillaga.

A KONFERENCIA PROGRAMJA

2004. május 26., szerda, délután 4 óra

MEGNYITÓ

Beszédet mond:

Hiller István,
a Nemzeti Kulturális Örökség minisztere

Szörényi László,
az MTA Irodalomtudományi Intézete igazgatója

Jánosdeák Gábor,
Sárospatak város polgármestere

Európa elrablásának ikonográfiája a reneszánsz és barokk festészetben
a konferencia emblémáját értelmezi Békés Enikő

május 26., szerda, délután 4 óra 40 perc

ELSŐ ÜLÉS

Elnök: Szentmártoni Szabó Géza

Kőszeghy Péter: *Balassi és a teológia*
Jankovics József: *Az új életre hozatott Gyöngyösi*

vita

este 8 óra: A Vöröstorony lovagtermében fogadást ad Jánosdeák Gábor, Sárospatak város polgármestere. A „borivóknak valóról” az Tokaj-Oremus Borház gondoskodik. A pataki vár és a Gomboskert múltjáról és jelenéről Jósvainé Dankó Katalin, a Rákóczi Ferenc Múzeum igazgatója tart ismertetést.

május 27., csütörtök, délelőtt 9 óra

MÁSODIK ÜLÉS

Elnök: Heltai János / Jankovits László

H. Kakucska Mária (Berlin): „Spániába nemrég mint járt Donya Liesza”
(A tragikus szerelem költője: Juan Rodriguez del Padrón)

Sudár Balázs: Balassi költészetének török elemei

Gömöri György (Cambridge): Balassi szerelmes versei és a XVI. századi
lengyel világi költészet

szünet

Csörsz Rumén István: Referenciális versformák Balassi Bálint költészetében
Virágh László: Balassi verseinek ritmikája és néhány textológiai kérdés
az ad notam-használat fényében

vita

délután 1 és 3 óra között ebédszünet

HIERONYMI ANGERIANI NEAPOLITANI, ΕΡΩΤΙΚΑ

Libellus ad lectorem.

Doctrinam si forte cupis, si forte lepores
Pierios, domini ne lege scripta mel.
Dum nimis igne calet, solis destruit inertes
Curas, & quanta est Caelia, quatus Amor.

PARISIIS,
Apud Dionysium Duvallium, sub
Pegaso, in vico Bellouaco.

1582.

EROTOPÆGION. 35

Ad lectorem.

Si tibi non placeo, placeo mihi, lector, abibis.
Hoc satis, auctori si sua scripta placent.

De Amore.

In tabula primus tenerū qui pinxit Amorem,
Ingenio, & docta non fuit ille manu.

Nō pner est, qui Pana potest superare, fretūm;
Qui domat, & terram, aëra, quique polos.

Non tacum dicam; pungentibus vitisur armis.

Et quacunque ferit, num sine luce scribit?

Non findit latum pernicibus atbera pennis;

Sic nunquam a nostro corpore fixus abit.

Nō mibi nudus erit. spoliat qui membra deorū

Quisque hominū, nūquid veste carebit inops?

Dū loquor id, ridēs inquit mihi Calia; Amore

Pingere vū? vultus, aspice, pingere meos.

De seipso dialogus.

Dic cur in vultu sic palles? sanguis ad ima

Corda fluit, qua sunt pene cremata rogis.

Cur defles? magnos vi lapsa hos vnda calores

Molliat: in casto corpore flamma furit.

Cur gemis? ambeos vt amabile frigus in artus

Curat, & insanas temperet vnda faces.

Cur quereris solus? solum comburo, ab igne.

Qui non credit, amet, nunc ego sicut amo.

Cur non in multos cineres conuerteris? ingens

Ingens id domina non sinit esse gelu.

E ij

XIII. *Jacobus Regnart. Discantus.*

Ich hab vermeine/ ich hab vermeine/ ich sey zum besten dran/ ich
 sey zum besten dran/ vnd k nn jr lieb keim andern werde gemein/ jetzt wendt sie
 sich gen einem alten Mann.

m jus 27., cs t rt k, délután 3  ra

HARMADIK  L S

Eln k: K szeghy Péter / Szabó Andr s

T th T nde: *Lovagok dar cban. A Lucretia-hist ria  s a t rsadalmi nemek*

Szentm rtoni Szab  Géza: *Julia, a megnyerhetetlen mondhatatlan szépség*

Vadai Istv n: *Hozz sz l s a „Hozz sz l s”-hoz*

Szörényi L szl : *A XVI. sz zadi olasz k tetkompoz ci k*

szünet

Bessenyei J zsef: *Ismeretlen  letrajzi adatok Balassi B lintr l*

Szab  Péter: *A romlott haz nak m telye: Budai Péter*

(Emblematikus alakformálás a Kemény-eposzban)

vita, majd csoportkép készítése a várudvaron

este 6 óra: Sárospataki séta, a Református Kollégium Könyvtárának  s Múzeumának megtekintése. Megemlékezés Gyöngyösi István pataki di ks g r l.

este 8  ra: A Musica Historica Együttes  s Szabó András el ad estje, reneszánsz táncosok közreműködésével, a M zs k templomában.

NEGYEDIK ÜLÉS

Elnök: Hargittay Emil / Font Zsuzsa

Kecskeméti Gábor: Rimay retorikája

Bartók István: *História és poézis – Gyöngyösi István megjegyzései a költészetről*
 Ács Pál: „Egy út készítették” – Balassi Bálint apoteózisa Rimay János Epicédiumában

szünet

Petróczi Éva: *A puritanizált Balassi – esettanulmány Diószegi György 1670-ben írott kísérőverséről*

R. Várkonyi Ágnes: *Szimbólumrendszerek Gyöngyösi István műveiben*
 Jastrzębska, Jolanta (Groningen): *Barokk nyelv és világnép Gyöngyösi műveiben*

vita

ot en sem képtelen semt cletlen sem lehetel-
 len dolgot túbéd nem k vanok; hanem csak
 gy ne legyen elfered, hanem legyen fia-
 ran lép kömelyedre nőnem. III. Bi-
 zonyaa nem vesőte, nyavalyadok, fbanom ha-
 az igaz ferelém mi az vallabenny sokbés, fso-
 ha fivem szent akarnam, de mint hogy nem
 fegethetlek sem könnyebbithettek semtivel,
 az is hanem. Azert lassad, mert engem csak
 heaban igyekszel hozzád hajtani. C.R.B. Ha
 az isten mind az mennyet f mind az földet
 lépőgőket hozzájok illendő természetel kö-
 űtőte, mi dolgot hogy bívedet az kegyetegn-
 ben resztelne tette? Nem tudod, hogy oly
 szinten az lépőg az kegyetegnélkül, mint az
 lép kut jó forrás víz nélkül, f mint az lép fiatal
 zöld ág gyümölcs nélkül. Ha azt tartod, hogy
 nem érdemlek az te ferelmedet, am bar ne fe-
 res engemet, csak enged ezt, hogy en feretel-
 telek tegedet: f ha szinten nem kedvelő f sem
 bódzillód is, mégis csak ne utald callyelggel
 az en ferelmedet, f ha ferelmeded, nem lehe-
 tek, legyen ottan csak rabod míg élek. III.
 Nem kell tāt ugyanis sem semelyed sem solga-
 latod sem rablagod, akar ki szeretője, kőgyara
 rabja legy, csak nekem hagy beket: elég eddig
 terelelemben, tiam most valaki meghatót
 hogy együt vagyunk, f mindjárt gyannlagban
 élek hozzáns kő fecségi, mert úgy az ember.
 Azert el megyek, Cupido az Venus maradgya-
 nak cled jó Creant. C.R.E.D. Ne lisszn edet
 fonyo

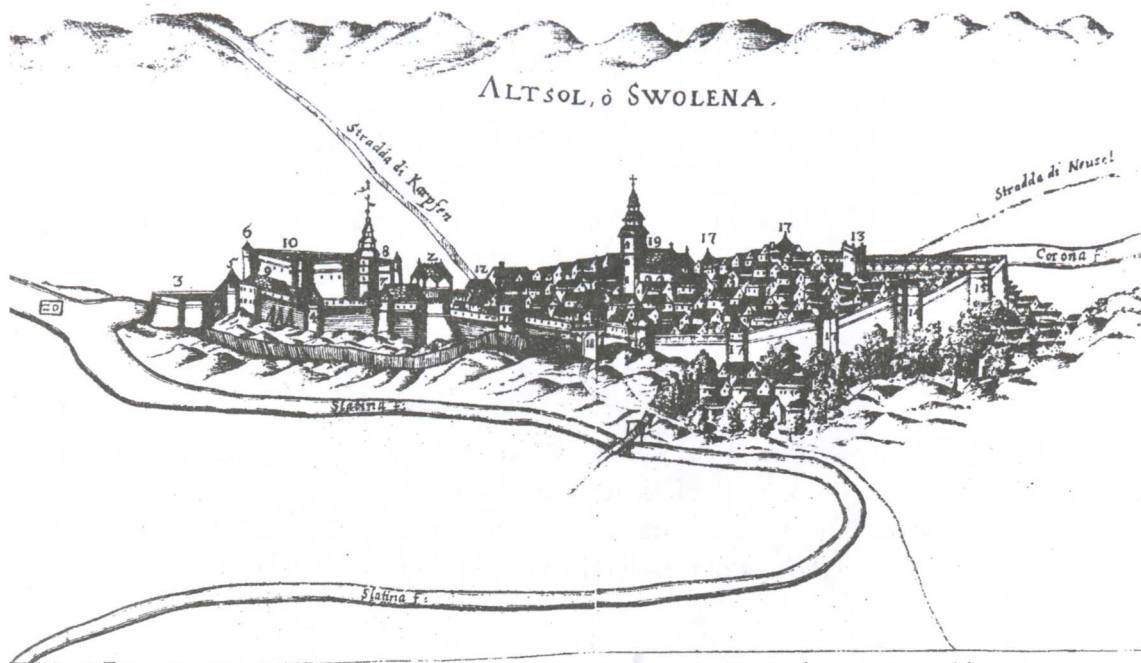
feretelmedem, mert ha te elmeget, majd úgy
 márnék az kegyetegnben, mint az any nélkül
 való förtőgben.

fo. lupter mit vetőttm oly nagyot ellened
 hogy hoztam neis engedéled az lép luhának
 kő verőterü fivat: O Venus mikor negyem
 meg az te feretmedet, hogy ellened átet egy
 fomenyted, ha f sokat nem gyűlöi ez valagon
 jokat en nekemnek De mit panaszkodom he-
 aban, f mit cledzom, ha mind csak Sylvanus
 ennek az oka Vay haladtilan tőketellen rőf
 ember tetűled vartam tot, neked jelentkem
 meg mind az ferelmes kevanlagomat, igaz az f
 alitvan tegedet, nehasz azint stülk sly az bar
 remenelenül halljuk meg, ha magam két ke-
 zvel azn állom míg beőttmat rayad.

ACTUS III. SCENA III.

Sylvanus az erdei tündervad Echo az
 fonyal enekelve befelgetven lalialhoz va-
 io ferelmeről, feleleteket veten Echoval.

SYLVANUS: Nappal vagyok az féleken nyu-
 laknak az agarak miat bantafok, az halak-
 nak is nappal vetik meg az halot s a horgony az
 sinto barom is akkor vüeli az igat: de celye-
 kelve, midő az fejer hoid ki teretzi világat
 mind nyulak, halak, barmok bekevel nyugob-
 nak: csak egyedül nekem hogy sem gyűst f
 nappal nans semmi nyugodalnam, mert mit-
 denkor

La Torre grande del castello con un pezzo di cannone. 2. Vn bastione con 3. cannoni. 3. Vn' altro bastione. 4. Vna Rondella con un piccolo cannone. 5. Vn' altra Rondella. 6. Vn' altra Rondella. 7. L' Arzenale. 8. Due cannoni uersi la Città. 9. Moschettoni, e piccoli cannoni. 10. Torre uechia del Castello. 11. Porta del Castello. 12. Porta di Kerpsen. 13. Porta di Neusel. 14. Porta nuova. 15. Vn' altro bastione. 16. Porta piccola. 17. quattro Rondelle altre. 18. Porta uechia. 19. Chiesa di S. Elisabetta. 20. Congiunzione delli 2 fiumi. 21. Montagna doue si caua oro puro.

május 28., péntek, délután 1 óra

FÉLNAPOS KIRÁNDULÁS

Útvonal

Ebéd után indulás Sárospatakról – Tokaj – a tokaji Tisza-hídon át – Szabolcs (földvár, román kori templom) – Kisvárda (várkastély) – a cigándi Tisza-hídon át – Kiszrovágy (Árpád-kori Régészeti Park) – Pácin (reneszánsz Mágochy-várkastély) – Karcsa (román kori templom) – visszaérkezés Sárospatakra

este 7 óra: választható programok. Gyalogtúra a Tengerszemhez (az egykori pataki malomkőbányához) vagy sétahajózás a Bodrogon.

este 9 óra: Borkóstolás a Rákóczi-pincében

GALATEA: Ki tréfás, im, jó bátyám, mintha himvarró társom volna!

DIENES: Mely vadon tartja magát! Nám, oly nagyra tartod magad, mint az erdélyiek az jó búzát a drágaságban, vagy a patakiak a szűk bor idején a sört.

május 29., szombat, délelőtt 9 óra
ÖTÖDIK ÜLÉS

Elnök: Bitskey István / Szörényi László

Hajdú Péter: *Claudianus és Gyöngyösi*
Polgár Anikó (Pozsony): *Gyöngyösi, a fordító*
Knapp Éva–Tüskés Gábor: *E. S. és a Rózsakoszorú*

szünet

Csehy Zoltán (Pozsony): *Barokk műfajkontamináció, mint szövegszervező elv*
a Csalárd Cupidóban

Dobolán Katalin: *Szerelmi tér. Gyöngyösi szerelmi topikája*
a Márssal társolkodó Murányi Venusban

vita

délután 1 és 3 óra között ebédszünet

Márssal Társolkodó
MURANYI
V E N V S.

Avagy
ANNAK EMLÉ.
KEZETE.

Miképpen az Méltóságos Groff
Hadádi WESSELENI FERENCZ,
Mágyar Ország Palatinussa akkor Füleki fő Ka-
pitány, az Tékéntetes, és Nagyságos Groff Rima-
Szécsi, SZECSI MARIA Afízonyal, jövendő-
beli hazafságokrul való titkos vegezése által csu-
dálatos képen meg - vette az hires

MVRANYVARAT.

Íratot ugyan az ő Nágok, Komornikja

Gyöngyösi István által.

Nyomtaták KASSAN, 1664 Észteendőben.

május 29., szombat, délután 3 óra

HATODIK, ZÁRÓ ÜLÉS

Elnök: Horváth Iván / Jankovics József

Amedeo Di Francesco (Nápoly): *Az álom és a vízió. Szó és kép kölcsönhatása*
Gyöngyösi Kemény-eposzában

Kibédi Varga Áron (Amszterdam): *Gyöngyösi és a kép*

szünet

Vogel Zsuzsa (Kolozsvár): *Az udvari ember (Faludi – Gyöngyösi)*

Horváth Iván: *Balassi-filológia: bármi megteszi?*

Voigt Vilmos: *Rímek Balassitól Gyöngyösiig (sőt előtt? és utóbb!)*

ete 7 óra: Búcsúvacsora és táncmulatság a Bodrog Szálló éttermében.

május 30., vasárnap délelőtt hazautazás

ÖTVENÖTÖDIK,

*Míndezekre is a versszerző találmányokra, kiket a könyörgése után ide írt,
midőn Juliától sem izenetbe, sem levélbe semmi választ nem vehetne, búsul magában,
és sápolódván azon, hogy menekedhessék meg Julia haszontalan szerelmétől,
Cupido tanácsot ad néki,*

ez is ugyanazon nótára vagyon

Mi dolog, Úr Isten, hogy ez egy kegyesen kívül senki nem tetszik?
S de mi oka vallyon, hogy csak ez asszonyon lelkem így hal, vész, esik?
Ezenkívül senkit a lelkem nem óhít, noha érte kínlódik.

Nemdenem az-é ez, ki meg nem kegyelmez semmi könyörgésemre?
Régoltától fogva ártatlan voltomra veszt, s vetett gyötremre,
Kiben hogy lát, örül, kínoz kegyetlenül, mert búm esik kedvére.

Óh, nyavalyás lelkem, elbolondult fejem, haszon nélkül mit szolgálsz?
Aki téged útál, s hozzád haraggal áll, mért hogy attól meg nem válsz?
Ilyen kegyetlennek könyvedet ejtened mi haszon, ha bút találsz?

Mondhatatlan szépség, kiben hamar lesz vég, s ki idővel elmúlik,
Másnak is adatott (gondold meg magadot), kik közül találkozik,
Ki téged szeressen, nem mint ez kegyetlen, ki véled kinnal játszik.

Így feddvén, törődvén nagy kegyetlenségén áldott szép Juliámnak,
Csak egy véletlenül hát már előttem ül személye Cupidónak,
Ki rám mosolyodván így szólala vígan nékem, régi rabjának:

Tusakodnod azon, hogy ez kegyes asszony nálad felejtve légyen,
Csak kár, szómat higgyed, hanemha te lelked is belőled kimégyen,
Mert ennen kezemmel benned metszettem fel őt kophatatlanképpen.

Azért ábrázatja lelkedből már soha, míg élsz, ki nem kophatik,
Földön szerteszerint csak érte vallasz kint, míg rajtad meg nem esik.
Azért en a tanács, hogy dolgozhoz jól láss, mert így kedved nem telik.

Szerelem-gyúlasztó szentséges Cupido, mondd hát, mint leljem kedvét?
Monda: Mindholtodig maradj meg ebben így, amint imádod képét,
Ráfelelek, s meglátd, hogy meg hozzáfogad, noha tőle most elvét.

Juliának dolgán nyughatatlankodván, elkeseredett szívem,
Vőn ily bátorságot Cupidótól jó szót veszett nyavalyás fejem,
Kiben ő úgy fogad, hogy meg hozzáfogad az én fene szerelmem.

Losonczy Anna levele az egri vicekapitányhoz és vitézeihez,
Kassa, 1588. május 7.

Magnifice Generosi ac Egregi Domini nobis
observandi Salutem et Servitiorum Comendationem.
Miertogy néminemű bizonyos okakért mi magonk bár kegyelmetek köziben
bé nem mehettünk, ez okakjért Paczott Zsidmond uramat bocsáttuk bé magonk helyett,
Egokajért Paczott Zsidmond uramat bocsáttuk
bé magonk helyett, kegyet köziben teljes
tanúsággal, hogy kegyelmetekkel néminemű dolgokról trac-
táljon és végezzen, mely dolgokért Rotthmut Ferenc
uram is véle együtt bémégyen kegyel-
metekhez az úfelsége parancsolatja mellett.
Annakokajért kérjük kegyelmeteket, kegyel-
metek higgye meg szavát mindenben azmit mi nevönkkel szól és végez kegyelmetekkel.
Isten tartsa meg kegyelmeteket. Datum Cassovie 7 Maii Anno 88.

Anna Losonczy az néhai
Nagyságos Ungnad Christoph uram
özvegye.

Magnifice Generosi ac Egregi Domini nobis observandi Salutem et Servitiorum Comen-
dationem. Miertogy néminemű bizonyos okakért mi magonk bár kegyelmetek köziben
bé nem mehettünk, ez okakjért Paczott Zsidmond uramat bocsáttuk bé magonk helyett,
kegyelmetek köziben teljes tanúsággal, hogy kegyelmetekkel néminemű dolgokról trac-
táljon és végezzen, mely dolgokért Rotthmut Ferenc uram is véle együtt bémégyen kegyel-
metekhez az úfelsége parancsolatja mellett. Annakokajért kérjük kegyelmeteket, kegyel-
metek higgye meg szavát mindenben azmit mi nevönkkel szól és végez kegyelmetekkel.
Isten tartsa meg kegyelmeteket. Datum Cassovie 7 Maii Anno 88.

Anna Losonczy az néhai
Nagyságos Ungnad Christoph uram
özvegye

Illustrissime Comes, Domine et Filii observandissime!

Minapi kegyelmed rendelt napja jámbor szolgám s asztalnakom kegyelmed tekintetes udvarában, szerelmes felesége fraucimerének kiadására, ím, mégyen megnevezett szolgám, noha tudom szánombúl kivetött kegyelmed gratiájából régi szolgájának, s egyszersmind jaóakarójának, apjának írt levelem. Talám inkább kedvetlenséget, mint kedvet fog lelteni, s noha földre letött, nem kellő szogálatom csaknem nyilván vagyon nála, mindazáltal én amaz jó hírrel, névvel tündöklő vitéz Balassi Bálintnak belém avult versecskéjét tartom, midőn kedvesének hűlt idegenségét látván, reményében fogyott volna, azt írja egy versében, ha szeretetivel nem élhet is, ottan engedje meg, s ne bánja, ha ő szeretni fogja őtet; mint írod, azont követvén ottan, kérem kegyelmedet hozzám való szereteti homályosítókat magával együtt inducálja arra, ne bánják, ha én kegyelmednek szolgálni akarok. Asszonyom leányomnak ő kegyelmének feleségestül ajánljuk szogálatunkat, ha az útnak messze volta nem volna, feltöttem volt célül, az első táncot őkegyelmével akartam volna elvégezni. Most azért nem lévén egyebet mit írnom, kegyelmednek kívánom etc. Datum in Castello Teplicen. 21. Novembr. 1662.

Nékem holtigvaló Kegyelmes Asszonyom!

Az Nagyságod méltóságos levelét, Dózsáné asszonyom includált levelével, alázatosan vettem. Csudálatos az világi dolgoknak eventusa: gyakorta azmelyek vigasztalásra céloznak, azok szomorítást hoznak, azkik szomorítani igyekeznek, azokkal vigasztaltatik az megkeseredett lélek. Vádolás volt célja Dózsáné asszonyomnak, s azzal kedvetlenséget okozhatott volna inkább, mint örömet; de nékem oly kedves dolgot vitt végbe, azmelyet más eszközök által sok fáradsággal sem tudtam volna végben vitetni. Az lymbusbéli szent atyák az ótestámentomban, az purgatoriumbéli lelkek az újban: nem óhajtják jobban szabadulásukat, mint én azt, hogy az Nagyságod néhai kegyelmességéből szomorú számkivetett voltomban, bár csak egy lineából álló parancsolatjával vigasztaltatnám valaha; de miolta azon Nagyságod kegyelmességének nem reméltet metamorphosisával neheztelésében jutottam Nagyságodnak, azolta sem magamnak töredelmes megalázása, sem másoknak mellettem való törekedése nem engesztelhetett annyit ellenem megkeményedett szívén, azmennyit Dózsáné asszonyom panasza, nem reméltet szerencsémre, cselekedtetett Nagyságoddal. Ő adván arra okot, hogy nékem is, elfelejtett szegény remete szolgájának méltóztatott levele által, ittvaló szolgálatomban parancsolni, azmellyel mennyire újultam annakelőtte kétségben fetrengő reménségemben, meg nem írhatom. Noha, ennek is más talám az mysteriuma, hogysemmint az én együgyűségem érti; mindazonáltal, ha úgy nincsen is, de elhittem én magammal ezen Nagyságod parancsolatjából, hogy ellenem megkeményedett szívén lágyítani kezdett vagy az üdő, vagy sokakban méltatlanul vádoltatásomnak kinyilatkozása. Kérem alázatosan Nagyságodat, ha úgy nem volna is, azmint elgondolom, ne bánja, hadd hízelkedjem magamnak véle!

Kegyelmes Asszonyom, bízvást ünnepet írhatna az lőcsei kalendárium holtom után az én nevemre, és az szüzeknek serege litánia gyalánt áhétatosan énekelhetné az processiókban: *Sancte Gyöngyösi, ora pro nobis!* Ha oly teredelmes lehetnék Istenem ellen cselekedett bűneimről, azmely megkeseredett vagyok azon, hogy ily nagy kedvetlenségében jutottam Nagyságodnak. Vajha néhai kegyelmességének bár csak némely részecskéjében juthatnék még valaha, kész volnék akármely poenitentiás szenvedésre, noha nem vétettem soha annyit, azmelynek érdeménél máris többet nem szenvedtem.

Keservesen jutnak eszemben azok, azmelyekkel éngemet eleitűl fogvást az udvar érdemetlenül rongált. Bokros szerencsétlenségim nem elégedének meg azzal, hogy az elmúlt esztendőkbéli sok rövidséges szenvedésem után (azmikor kakas nélkül is kotlanak vala az jércék) végre bizony merő gyermeki te-mondákból származott s ok nélkül okozott gyanós gondolatokra, s azokból valamely subtilisáló elmének helytelenül inferált consequentiáira nézve, az én Kegyelmes Asszonyom őnagysága kegyelmességéből proscibáltattam; hanem azmikor már az udvarnak habjaiból kikélvén, azoknak hányatási után valami kevés megpihenést (noha csak inter spem et metum) mostani remeteségemben reméllenék. Akkor sem enged az udvari tündérség nyugovást, hanem, minthogy kifogyott volt immár talám más mesterségéből, az szolgálómról vészen okot ok nélkül, s azt nem tudom micsoda deli Dianának, szép Helenának s kacér Venusnak hirdetvén, olajt tölt az tűzre, s újabb neheztelést támaszt ellenem. Átkozott hírharangok! Vagyon-é még valami hátra, azmellyel az én Kegyelmes Asszonyom őnagysága elméjét ellenem zavarjátok? Azki a szolgálómon erre okot talált, talál az a napnak macula nélkül való tiszta fényében is homált.

Ilyen igazságból állottak mindazok is, azkikkel eleitűl fogvást vádoltatott az én ártatlanságom. Ha olyan volna azon szolgáló, azminéműnek Nagyságod előtt hirdetik, minthogy én már éppen szerzetes zabola alá fogtam életemet, keresztvetés nélkül csak reá sem mérnék nézni, félvén az tentatiótúl; de minthogy szintén oly együgyű, mint magam, botránkozás nélkül reméltem szol-

gálatját. Vagyon ugyan, megvallom, egy kis specialitás rajta, mert szintén olyan félsoldarú, mint Hannula uram néhai diligója*, de azzal nem csinál az én állhatatos szívemben botránkozást. Az jószág conscriptióján itten lévő Nagyságod szolgálai oculálhatták s valóságos relatiót tehetnek Nagyságodnak felőle. Elszökése felől ne gondolkodják Dózsáné asszonyom, az Nagyságod parancsolatja szerént léssen oly vigyázás reá, hogy nem távozik messze az vártúl, noha másképpen sem szökevény.

Sok az én keresztem, Kegyelmes asszonyom; de azmely Isten ezeket titkos ítéleti szerént reám ereszti, bizom, azon Isten üdövel elvesszi vállaimról, s ha fényes napot nem is, nekem is virraszt valami homályos hajnalt valamikor!

Azonban engesztelje az Szentlélek az Nagyságod ellenem megkeményedett szívét, mostani neheztelését fordítsa kegyelemre, s ösmértesse meg azt Nagyságoddal, hogy az ő szegénylegénysége szerént bizony tekéletes szolgája Nagyságodnak.

In Arce Balog, 4. Maii 1669.

az szegény

Gyöngyössi István m. k.

* Hannula Jakab jezsuita rektor és szeretője, Fánchy Pálné Balassa Sidónia

Porábúl meg-éledett
P H O E N I X,
Avagy
 A Néhai Gyerő Monostori
K E M É N Y
J A N O S,

Erdéli FEJEDELEMNEK

LONYAI ANNA Afzfzonnyallé-

vő házasságának, Tatár Ország rab-

ságának, az Török ellen vívelt Hadi

dolgainak, és végre, Hazája mel-

lett Vitezül le-tett életének, halála

utánnis élő emlékezete,

Az Mellyet a' Magyar Versek-

ben gyönyörködőknek kedvéért

ugyan Magyar Versekkel ennek előtte egy-

néhány Efstendövel irt völt, és el rongyollott

első írásinak töredékibül most ujab le

írással kissébb rendben vett

Nemes Gömör Varmegye Vice-Ispannyá
GYÖNGYÖSSI ISTVÁN.

LÖTSÉN, BREWER SAMUEL által 1693. Efstend.

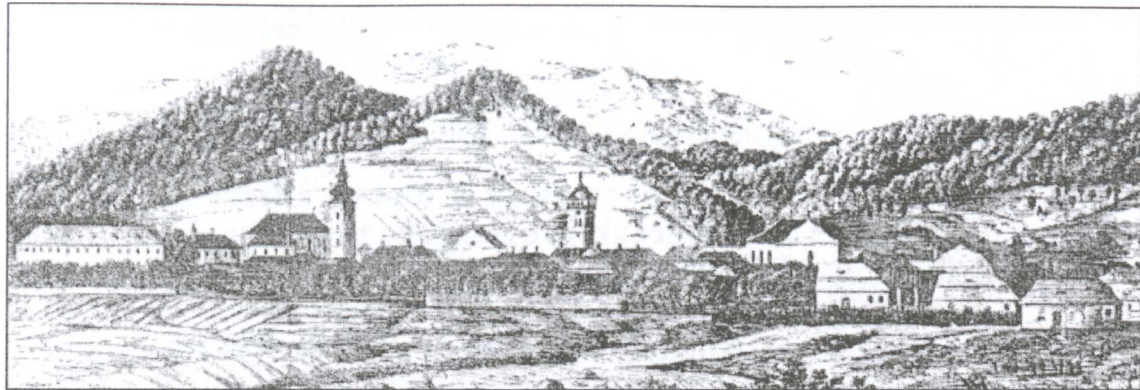
C U M A V Á R A S Á B A N
 É P I T T E T E T T
D E D A L U S
 T E M P L O M A.

Mellybe ment völt *Aeneás* Király *Trójából* való ki bujdosásában: és abban mutat önéki az *Apolló Sybillája* külömbkülömb Képeket, 's azoknak *Históriá-* jokat renndel meg-beéllü.

Mellyet a' *Históriáknak* olvasásában gyönyörködők nek kedvéért Magyar Versekre fordított egy
P O E T A.

Nyomatattott 1724 dik Efstendöben.

GYÖNGYÖSI ISTVÁN

Porábúl megéledett Phoenix, avagy Kemény János emlékezete (1693)

Az olvasóhoz (részlet)

Ezek mellett, mivelhogy (amint följebb is említettem) a poésist is követtem ezen verses históriácskámnak dispositiójában, azért szaporítottam azt holmi régi fabulás dolgoknak, hasonlatosságoknak és másféle leleményes toldalékoknak közbenvetésével, akik nélkül is a história és abban lévő dolgok valósága végben mehetett volna ugyan, mindazonáltal azoknak nagyobb ékességére és kedvesebb voltára nézve inkább tetszett azt az említett dolgokkal megszínlenem, mint azok nélkül, Tinódy Sebestyén módjára csupán csak a dolog valóságát fejeztem ki a versek együgyűségével.

Vége a magyar versek regulás rendi kiváltképpen a végső szóknak egyenlő kimenetele lévén, akit cadentiának szoktunk híni, azt pedig aki szoroson meg akarja tartani, nem lehet, hogy minden dolog kimondásához olyan szót vehessen a versíró, aki annak tulajdon kimagyarázására egyenesen szolgálna, hanem sokszor másféle szókkal kölletik azt kimondani a cadentiának megtartása kedviért; noha egyébképpen is a versekben (akik bizonyos mértékű szóból szoktak állani) nem lehet úgy megtartani akármely dolog kimondására a tulajdon szót, mint a tágasabb mezejő folyóírásban. Vannak azért ezen okból az én verseimben is oly szók, és azokban oly dispositiók, amelyek a verseken kívül nem volnának szintén illők a dolog igyenesen való kimagyarázására, de azok a verseket ékeséteni szokták inkább, hogysemmint valami dísztelenségére szolgálnának.

Minekokaért az Olvasó így értvén ezeket, ahol oly szót és dispositiókat talál versemben, akik vagy a közönséges szólásban vagy a folyóírásban nem usuáltatnának, ne tulajdonítsa azokat tudatlanságból esett fogyatkozásoknak, hanem a versek kedviért lévő szükséges cselekedetnek; és azok ahol szeme eleiben akadnak (nem szólok mindazonáltal az írásban gyakran interveniálni szokott egyéb fogyatkozásokról), csak úgy olvassa, amint vannak, ha a verseknek jó rendit meg nem akarja vesztegetni, amely csak egy bötűnek változásával is hamar megesik; aminthogy sok jó folyású versek vesztegettetnek is meg az olyan változtatások által. Sőt, valamely verseket csak kétszer vagy egyszer pariálnak is, ha olyan ember nem írja azokat, aki fundamentomosan ért a versekhez, nincsenek azok megvesztegetés nélkül. Akit én mások írása alá adtam, magam munkáján is bőven experiáltam.

Az Euryalus és Lucretia széphistória záróstrófái

**Vége már ez legyen az en írásomnac à ferelem
dolgaról, Az ki többet akar rola tudakozni, ércze több
írásokbol, Vtolfo tanáczom hogy az kitől lehet meg
óya magát attol,**

**Mikoron íránac más fél ezer vtán hetuen hét esz-
tendőben, Aeneas Syluius írásából ferzéc ez éneket
verfekben, Bodrogh víze mellet Patac varosában, az
wr gombos kertében.**

*Névtelen tudósítás Balassi Bálint és Dobó Kristina pataki esküvőjéről
(1584. december 25.)*

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek. Ím értöm, mit kíván Kegyelmed, hogy megírjam, mi dolog légyen ez? Azért azt írhatom, hogy Balassi Bálint ma reggel juta és mindjára a predicatorra bójöve és az úrvacsorája után az asszonyt kézzel fogá, és önnönmaga Balassi Bálint papot hozat volt, és megesküék néki; annakutána a várból urunk szolgálában egynéhányat kirekesztötenek, és porkoláboktól a kulcsot elsződték és magának akarta eskütni. A harangot félön verték és a várat mindenfelől meghágók és urat mind asszonyostúl, szolgástúl kiküldők; mert ha ki nem jönnek vala, mind szablyára hántuk volna őket; ezért most Kázmérinénél menyeköznek és mind szolgáit mindenestül kiküldöttük a várból. Isten megáldjon.

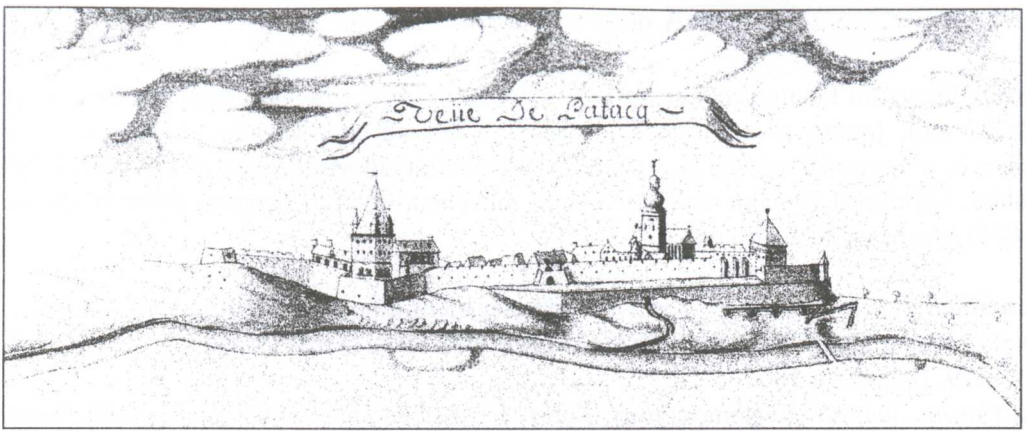
*Jelentés Balassi esküvőjéről, a sárospataki vár el- és visszafoglalásáról
(1585. április 5.)*

[...] populum oppidi Sárospatak ad arma concitarunt, nec illi impigri, commoti tanto facinore, rem rem agressi sunt. Circumcita itaque arce, ad eam partem, ubi in palatio praedicti servitores erant, scalis admotis, alii per fenestram palatii, effractis clavis ferreis, invaserunt, alii alia parte per muros humiliores irrepserunt et qui hoc pacto ingressi fuerant, seram portae illius magnae, hortum Gomboskert spectantis, quam Balassa applicuerat, serra ferrea decusserunt et porta aperta populum armatum exceperunt. [...]

GYÖNGYÖSI ISTVÁN A SÁROSPATAKI REFORMÁTUS KOLLÉGIUMBAN

Catalogus Nobilium Studentium Collegii S. Patakiensis. Ab Anno 1647.
51. Stephanus Gyöngyösi Anno – 1653.

Gyöngyösi István

A KONFERENCIA RÉSZTVEVŐI SÁROSPATAK VÁRÁBAN

Ács Pál, Ajkay Alinka, Ambrus Katalin, Andok Zita, Antal Anikó ¶ Bajáki Rita, Balázs Mihály, Bartók István, Békés Enikő, Bellágh Rózsa, Bene Sándor, Bessenyei József, Bíbor Máté, Bitskey István, Bódis Henriett, Bogár Judit, Bretz Annamária ¶ Császtvay Tünde, Csehy Zoltán, Csorba Dávid, Csörsz Rumen István, Czira Ferencné ¶ Damásdi Luca, Dancs Ágnes, Di Francesco Amedeo, Dobolán Katalin, Domokos Gyöngyi, Dózsa Renáta, Drabik Ágnes, Droszmér Ági ¶ Édes Borbála ¶ Fazakas Gergely, Fazakas Sándor, Feldmeyer Benjámín, Font Zsuzsa, Földes Zsuzsa, Földvári Attila ¶ Gallavitzer Diána, Gerencsér Diána, Gevroszki Ágnes, Gömöri György, Gulyás Borbála ¶ Hadházy Gergő, Hajdú Péter, Halász Kata, Hámosi Péter, Hargittay Emil, Hegedűs Béla, Hegyi Ádám, Heltai János, Horváth Andrea, Horváth Erzsébet, Horváth Iván, Hubert Ildikó ¶ Imre Mihály ¶ Jankovics József, Jankovits László, János István, Jastrzębska Jolanta, Jósvainé Dankó Katalin, Juhász Tekla, Jusztin Péter ¶ H. Kakucska Mária, Kassai Anikó, Kecskeméti Gábor, Keserű Bálint, Keserű Gizella, Keveházi Katalin, Kibédi Varga Áron, Király Ágnes, Kis Tímea, Kmety Ágnes, Knapp Éva, Kocsis Tímea, Kovács Ágnes, Kőszeghy Péter, Krantz Imola, Kruppa Noémi, Kruppa Tamás, Kun Gergely, Kupi László, Küllös Imola ¶ Ladányi Ágnes, Laczházi Gyula, Latzkovits Miklós, Ludányi Mária ¶ Maczák Ibolya, Majorossy Imre, Marti Tibor, Medgyessy Norbert, Mermeze Zsuzsanna, Mészáros Zoltán, Mikusicza Edina, Monok István ¶ Nádor Zsuzsa, Nagy Anna, Nagy Barbara, Nagy Julianna, Nagy Monika, Nemes Gábor, Németh S. Katalin, Németh Tímea, Nuzzo, Armando ¶ Nyerges Judit ¶ Oláh Szabolcs, Olajos Anikó, Orlovsky Géza, Orosz Andrea ¶ Ördög Monika, Ötvös Péter ¶ Papp Tamás, Parádi Andrea, Petrőczy Éva, Polgár Anikó, Polgár Emese, Pomázi Gyöngyi, Pruzsina Tímea ¶ Ritoókné Szalay Ágnes ¶ Sántha Teréz, Sebestyén Attila, Selmeczy Bea, Sinka Zsófia, Somfai Katalin, Stempely Irén, Stohl Róbert, Sudár Balázs ¶ Szabó András, Szabó Péter, Szabó Sándor, Szabó Zsuzsa, Szakács Áron, Szegedi Judit, Szegvári Judit, Szelestei Nagy László, Szelid Veronika, Szentmártoni Szabó Géza, Szilasi László, Szirmai Kata, Szombathelyi Adrienn, Szőlősy Gergő, Szörényi László ¶ Takács József, Tasi Réka, Tasnádi Emese Kitti, Thuróczy Gergely, Tiborcz Júlia Hanna, Tóth Brigitta, Tóth Johanna, Tóth Péter, Tóth Tünde, Törő Norbert, Tüskés Gábor ¶ J. Ujváry Zsuzsanna, Utasi Csilla ¶ Vadai István, Vadász Veronika, Vámos Éva, S. Varga Katalin, R. Várkonyi Ágnes, Végh Vera, Veres Magdolna, Virágh László, Viszkocsil Anna, Vogel Zsuzsa, Voigt Vilmos, Vörös Katalin ¶ Zelei Bori.

A címlap. Giovanni Domenico Cerrini (1609–1681): Európa elrablása. Bigli Art Broker, Milánó (149x202 cm). Jupiter tavaszi rózsákkal ékesített bika képében ragadja el Európát. A bika a szerelem és a tavasz állatövi jegye, valamint Balassi címerábrája, Európa pedig a vén kontinens névadója. Gyöngyösi Dédalus temploma című művében, Ovidius nyomán (*Metamorphosis*, II., 833–875), megverselte a történetet.

Balassi Bálint. Pásztor Gábor rajza az 1994-ben megjelent Balassi-bélyeghez.

Gyöngyösi István. Pollák Zsigmond (1837–1912) illusztrációja. Közli: Acsády Ignác: Széchy Mária 1610–1679. Bp., 1885, 186.

Venus planéta. Joannes Regiomontanus: *Kunst der Astronomie*. Christian Egenolff, Strassburg, 1529. Az ötödik planéta ábrázolása jelképével, Cupidóval, valamint a második és a hetedik állatövi csillagképpel: a Bikával (április 22–május 21.) és a Mérleggel (szeptember 23–október 21.), amelyekben ő uralkodik. Balassi a Mérleg jegyében, 1554. október 20-án született; címerében bikafő látható, szarvai közt a Venust jelképező csillaggal.

Európa elrablása. Francesco Colonna: *Hypnerotomachia Poliphili*, Velence, Aldus Manutius, 1499.

Angerianus: Erotopaegnon. Lapok a *Poetae tres elegantissimi, emendati et aucti*: Michael Marullus, Hieronymus Angerianus, Joannes Secundus. Parisiis, 1582. című kötetből.

„Ich hab' vermeint” Jacob Regnart: *Schöner kurtzweiliger teutscher Lieder. Der erste Theyl.* Nürnberg, 1578. A *Discantus* szólam kottája. *Nyomatványtöredék két lapja.* Balassi Bálint: *Szép magyar comedia Thyrsisnek Angelicával, Sylvanusnak Galateával való szerelmekről.* Debrecen, 1600. körül

Altsol, o Swolena. Zólyom régi látképe. Galeazzo Gualdo Priorato: *Continuatione dell' historia di Leopoldo Cesare...* Anno 1676. Vienna, 1676, 93.

A Gyöngyösi-Horváth család címere 1593-ból. Az adománylevélről készült metszetet közölte: Gyöngyösy László: Gyöngyösy István élete és munkái. = ItK 1904, 384.

Losonczy Anna levele. Hadtörténelmi Levéltár, Török kori gyűjtemény 1588/17.

Széchy Mária. Wesselényi Ferenc felesége, a Murányi Venus. Ismeretlen festő műve (1656) Fraknó, Esterházy-gyűjtemény.

Rozsnyó a XVIII. században. Céhlevélről közli: Mihalik József: *Magyar kisvárosi élet 1526–1715.* Rozsnyó, 1885. Itt halt meg Gyöngyösi István 1704 július 24-én, akit a Gömör vármegyei Csetneken temettek el.

Vue de Patacq. Sárospatak régi látképe. 1685-ben készült tollrajz részlete.

Euryalusnak és Lucretiának szép históriája, Kolozsvár, 1592, MTA Könyvtára, záróstrófa.

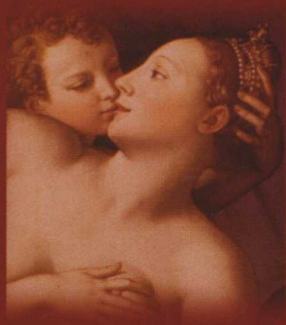
A hátsó borítón. Festmény részlete. Agnolo Bronzino (1503–1572): *A szerelem allegóriája (Venus és Cupido)* 1545 körül (146x116 cm), National Gallery, London.

Kiadta az MTA Irodalomtudományi Intézete Reneszánsz Osztálya és a Balassi Kiadó

Felelős kiadó Jankovics József és Kőszeghy Péter

Összeállította Szentmártoni Szabó Géza

A borítót tervezte Meszlényi Attila

Óh, drága elméjű, kegyes tekintetű,
gyönyörűséges nyelvű!
Óh, szép fehér tagú, teljes ábrázatú,
nyájas, ékes beszédű!
Vallyon mikor lehet véled múlatásom,
igaz és hű szerető?

Szép ajakaidat, víg szerelmem, vallyon
mikor csókolgathatom?
Szép ékesen szóló, rebegő nyelvedet
mikoron hallgathatom?
Két fehér mellyedet, óh, én szívem, lelkem,
mikor tapogathatom?